

Dagens frågor

Tre starka män

Ett av socialdemokraternas käraste argument mot oppositionen brukar vara att den saknar »starka män». Detta är särskilt i år att kasta sten i glashus – veterligen har regeringen i sin personuppsättning bara en stark man, nämligen hr Sträng. (Hr Palme, med sin begåvning, visar fortfarande genom sin småaktiga och föraktfulla ton i debatten med meningsmotståndare att han har långt kvar till mera imponerande mått.)

Under de senaste åren har det dessbättre blivit uppenbart – utom naturligtvis för socialdemokratiska partifanatiker – att de tre oppositionsledarna var på sitt sätt representerar såväl politisk förmåga på hög nivå som den beslutsamhet och uthållighet i föresatserna, som präglar politikens starka män.

Hr Hedlund är därvidlag givetvis huvudet högre än de andra; han har den livslånga erfarenhet av det politiska ledarskapets svårigheter och ett, man frestas säga, medfött handlag med den politiska taktiken som gör honom till ett unicum i efterkrigstidens svenska inrikespolitik. Att på ett decennium ha förvandlat det sammansmältande bondeförbundet med dess svaga tidningspress och svåra brist på kvalificerade experter (annat än på skogs- och jordbrukspolitikens områden) till ett om icke i skärpa så i väljartyngd med de andra likvärdigt oppositionsparti är en fenomenal prestation i den svenska partipolitikens historia.

Med sin kombination av vetenskaplig utbildning och sina erfarenheter som politiker, som statlig administratör och som företagsledare borde han bli statsminister, innan hans ålder gör det för sent att tillvarataga hans auktoritet och förmåga.

Gunnar Helén har liknande kvalifikationer (minus erfarenheterna från näringslivet). Han bedömdes på 1960-talet som väl kvalificerad för partiledarskap, och hans insats som landshövding har allmänt ansetts berömvärd. Som partiledare har han redan visat pregnans i

den politiska profilen och förmåga att inspirera sina egna, samt sist men inte minst viktigt, både koncilians och fasthet.

Den yngste av dessa tre herrar, Yngve Holmberg, har sakta men säkert kommit till sin rätt och börjat vinna den uppskattning både inom och utom sitt parti, som han så väl förtjänar. När perspektivet på hans politiska insats som partiledare klarnar, torde det även för andra än den närmaste kretsen kring honom bli tydligt, att den omvandling av det gamla högerpartiet till ett utpräglat framstegsparti på liberal-konservativ och humanistisk grund, som skett under och genom hans ledarskap, är ett politiskt mästestycke.

Så mycket mer tillfredsställande är det att dessa tre politiska ledare faktiskt är både samarbets- och förhandlingsmänniskor. Alla tre vet att partipolitik är en fråga om ömsesidiga eftergifter i praktiska uppgörelser om konkreta problem. Det gäller för dem att i valrörelsen handla därefter. Om vi efter valet får en regering bildad av de tre demokratiska oppositionspartierna kan man räkna med ett gott inbördes samarbete – lett av tre starka män.

Valet i England

Valet i England medförde en seger för de konservativa, och alla har uttalat sin stora förvåning över att så blev fallet. Varför denna förundran? Är det så märkvärdigt att en duglig opposition segrar och att ett parti, som misslyckats med sina uppgifter, lider nederlag i ett val? Nej, svarar kännarna, det är inte detta som är egendomligt. Det chockerande är att alla undersökningar genom Gallupinstitut och liknande förutspått en annan utgång. Och mr Wilson satte sin lit till dem när han utlyste val i juni.

Läget i England var att den ekonomiska politiken visserligen lett till temporära förbättringar i betalningsbalansen men att denna och den ekonomiska jämvikten hotades av en löneutveckling som sprängt alla gränser. Storbritannien stod inför en ny inflation, vilken inte

förbättrades av att fackföreningsledningen trots löften totalt misslyckats med att avvärja alla vilda strejker, om den ens försökt. Inför detta gick mr Wilson till val under parollen att väljarna aldrig haft det bättre. Det var naturligtvis en djärv satsning på vinst innan läget blev sämre. Man kan också säga att det var en bluff som blev genomskådad.

De konservativa hade under senare år vunnit ett antal fyllnadsval. Längre ansågs de självklart kunna räkna med att ha övertag vid det allmänna val som skulle komma. Så konstaterades för ungefär ett halvår sedan ett omslag inom opinionen, utan att orsaken fullt kunnat klargöras. Ett moment betonades emellertid alltid. Oppositionsledaren mr Heath betraktades som skygg och svårtillgänglig. Han var inte tillräckligt folklig. Premiärminister Wilson överträffade honom i slagfärdighet i parlamentet. Heath ansågs allmänt vara en god administratör som skulle bli en utmärkt premiärminister, men det ansågs också att han aldrig skulle få sin chans.

När detta upprepades i TV och radio och i tidningar, inte minst konservativa sådana, kunde resultatet bara bli ett. Folk måste tro att det förhöll sig så som massmedia påstod. Så ansåg man i varje fall.

Det är utomordentligt intressant att konstatera, att väljarna i Storbritannien inte reagerade på det sättet. För dem räckte det inte att mr Wilson försökte utstråla trygghet. De litade inte på hans förmåga att försvara den brittiska ekonomin.

Det är tydligt att den sunda tradition, som säger att man inte skall låta de politiska träden växa upp i himlen utan att man skall byta makthavande med lämpliga mellanrum, spelat en avsevärd roll för valets utgång. Vi saknar denna tradition hos oss, tyvärr. Men alldeles opåverkade av det brittiska valet kan knappast de svenska väljarna bli. Det har demonstrerats för dem att än så ofta upprepade sorgliga profetior om oppositionens vanmakt och om oppositionsledarnas oduglighet och olämplighet för TV och annat kan vara överdrifter

eller rent av manipulationer. Och de har lärt att en socialdemokratisk premiärminister går att störta: en lärdom att taga vara på.

Då jämlikheten sätts främst

Vid LO-ekonomernas vårtäff på Runöskolan i slutet av maj gjorde chefen för Byggfackens utredningsavdelning Tord Ekström ett inlägg som nu publicerats i LO:s tidskrift Fackföreningsrörelsen. Hans tes är att ökad jämlikhet kräver ökad valutakontroll.

Om jämlikhetspolitiken i företagarkretsar uppfattas som alltför radikal kommer ett valutautflöde till stånd, anför han. Den förda näringspolitiken blir därmed i praktiken ineffektiv. Risken för kapitalflykt sätter en snäv gräns för jämlikhetspolitiken. De valutamässiga förutsättningarna måste därför skapas för en mera markant jämlikhetspolitik.

Eftersom det är bättre att stämma i bäcken än i ån, så bör man ingripa när tecken till kapitalflykt börjar visa sig, fortsätter Tord Ekström. En förutsättning för detta är att man i god tid informeras om vad som händer i näringslivet. Ett viktigt steg i rätt riktning är därvid den föreslagna representationen inte bara i affärsbankernas styrelser utan också i deras direktorer. Ännu viktigare är dock, anser han, att staten tillsätter en revisor inte bara i bankerna utan också i de större bolagen. Statliga revisorer skulle kunna ge berörda myndigheter upplysningar om vad som försiggår inom företagen i form av kapitalflyktstransaktioner.

Men Tord Ekström anser inte ens dessa »statliga spioner» – det är vad de statliga representanterna uttryckligen ska vara enligt hans förmenande – tillräckliga för att hindra den befarade kapitalflykten. Valutakontrollen måste skärpas, säger han. Nu får tex enskilda personer ta med sig resevaluta upp till 6 000 kr pr år, men hur mycket valuta var och en utför pr år kontrolleras inte i praktiken. Han föreslår därför samma kontroll som då aktieutdelning lyftes. Bankernas väntade övergång till data skulle också kunna ge underlag för

information till kontrollmyndighet beträffande utlandstransaktioner. Vill vi inte skärpa valutakontrollen, skall vi inte heller föra jämlikhetskampanjer för då lurar vi opinionen.

Så långt Tord Ekström. Klarare besked om vad banker, företag och enskilda har att vänta vid fortsatt socialdemokratiskt maktinnehav har sällan givits från socialdemokratiskt håll. Tvärtom söker man oftast mildra texten oro som yppats över vad de statliga ombuden i bankerna skall medföra. Men nu är det klart utsagt. Statsombuden skall vara rapportörer till sin uppdragsgivare.

Om det nu finns grundad anledning befara kapitalflykt till följd av den förda ekonomiska politiken, borde ju den naturliga reaktionen vara att undersöka varför och undanröja orsakerna. Men inte så för en rättrogen socialist. Nej, då ska kontroll till för att hindra miss-tron och vantrivseln med den förda politiken att manifesteras sig i handling av något slag. Den yttersta konsekvensen av det synsättet kan vi skåda i Berlin, där en mur stoppar dem som vill lämna ett jämlikhetens paradiset.

Hr Geijers fataliteter

Det har sina sidor att vara bärare av ett lysande namn. Det förpliktar. Därtill får vederbörande räkna med att bli föremål för skärpt uppmärksamhet – allra helst om han träder in i en hög och ansvarsfull ställning.

När hr Geijer blev justitieminister uppfattades detta även inom oppositionen som en glädjande tilldragelse. Han hade som ledande LO-jurist och kunnig riksdagsman väckt aktning och förtroende. Hans företrädare, hr Kling, hade så länge varit uppenbart otillräcklig i ämbetet att hr Geijers förtjänster fick en särskild relief. Att hr Geijer pliktskyldigt exekverade företrädarens vetlösa krav på en drastisk inskränkning av lagrådets för rättssäkerheten ytterst viktiga uppgift antogs mera bero på partiloyalitet än dåligt omdöme. Han kunde till någon tid leva på »the benefit of the doubt».

Men sedan blev glädjen kort. Hr Geijer började tala och agera själv. Juristkåren fick veta att den inte var tillräckligt samhällstillvänd och saknade den nödiga sociala känslan. I hr Geijers porträtt av sina juristkolleger framstod dessa nära nog som en samling av ur överklassen rekryterade reaktionärer, förstockade i sina högborgerliga värderingar och därför partiska gentemot de samhällets olycksbarn över vilka de hade att svinga Justitias svärd; som en under-ton i hans betygssättning skyntade tanken att dessa jurister icke kunde vara något pålitligt verktyg för realiserandet av tidens reform-idéer. Ett första intressant vittnesbörd om hans avsikter i den praktiska justitiepolitiken har så kommit genom en av regeringen numera gärna anlitad form för beslutförberedande, nämligen en sk departementspromemoria, som i sak innebär ett vittgående förstatligande av advokatväsendet.

Hr Geijer kunde med fördel ha tänkt över juristkårens respekt inför lagens anda, innan han nedvärderade dess samhällsuppgift. Svenska jurister får lära sig att i tillämpning och tolkning av rättsreglerna lojalt följa lagstiftarens intentioner, oavsett vilken riksdagsmajoritet som står bakom lagen. Hade de inte gjort det skulle de senaste decenniernas socialdemokratiska regeringsmakt icke kunnat fungera. Om hr Geijer inte finner detta tillräckligt utan kräver partitrogna domare, åklagare och administrativa jurister för att få pålitligare verktyg för samhällets omdaning i socialistisk riktning, så får han tala rent ut och lägga fram förslag om ett partipolitiskt domarväsen.

Att den fria rättshjälpen måste utbyggas har länge stått klart – och hr Kling borde för länge sedan åtgärdat detta. Det är för dyrt att processa för andra än förmögna. Med nuvarande marginalsatser drager sig även personer med höga inkomster för en rättegång, om de är inte alldeles säkra på att vinna. Följden blir att tvister, som borde avgjorts av domstol för att klara regler skulle skapas, avgörs genom förlikningar – med eller utan ad-

vokathjälp. Om denna fria rättstillämpning vet vi litet eller intet, men att människor gör rättsförluster är troligt.

Att rätta till dessa brister är viktigt i ett rättssamhälle. Men hr Geijers lydiga departementskommitté har utformat ett förslag till en rättshjälpsbyråkrati i kromosonformat, beväpnad med så stora befogenheter att det fria advokatväsendets tillvaro hotas. Därmed hotas också rättssäkerheten; en stark och självständig advokatkår har länge ansetts vara en omistlig institution i en rättsstat. Hr Geijer har i ord och gärning visat att han redan setat för länge för den korta tid han varit rättsordningens högste vårdare.

Kulturell isolering

Av de besynnerliga påhitt som regeringen vill genomföra under det missvisande namnet reformer – med reform avses i det allmänna språkbruket annars en förändring till det bättre – är de som berör den högre utbildningen svårast att förstå. Alla vet, att om Sverige skall kunna hävda sig tekniskt, ekonomiskt och kulturellt i utländsk konkurrens, måste vi satsa på kvalitet. Regeringen satsar envetet på kvantitet. Alla vet också, att om vi i Sverige skall kunna göra något inte bara för oss själva utan också för andra i en alltmera integrerad värld, måste vi anpassa oss internationellt. Regeringen satsar på isolering.

Utredningen U 68, som sysselsätter sig med högre utbildning, består av statssekreterare Lennart Sandgren i utbildningsdepartementet samt av tre socialdemokratiska generaldirektörer, av vilka en tv kallas universitetskansler. Endast tills vidare. I en i somras utgiven skrift benämner U 68 alla eftergymnasiala utbildningsanstalter högskolor, vilket tyder på att den leker med tanken att avskaffa universiteten. Därmed blir Sverige det enda västerländska landet utan universitet, en ganska egenartad utveckling.

Här skall ej närmare beröras utredningens märkvärdiga förslag om förhållandet mellan

forskare och lärare. En och samma person bör ej förena dessa båda uppgifter. Hur under sådana omständigheter en tillväxt skall ske inom forskningsområdet är obegripligt. Åtskilligt tyder på att en sådan tillväxt ej anses önskvärd: antalet forskare skall ej växa i takt med antalet högskolestuderande. Emot denna målsättning, sannolikt också den enastående, kommer väl åtminstone universiteten att rikta skarpa invändningar – om de, i denna socialdemokratiska diktaturtid, alls blir tillfrågade.

För de studerande medför förslaget sådana konsekvenser att man börjar förstå en del unga människors motvilja mot ett system som de tycker sig bli tvingade in i för att sedan på snävtast möjliga bas överleva. All utbildning skall från början inriktas på yrken. All svensk ungdom skall från början styras dit generaldirektörerna vill ha den. Man bör också bara studera precis så mycket som yrkena fordrar. För närvarande läser studenten mera än han behöver för sitt yrke, menar U 68. Begreppet allmänbildning är för utredningsmännen okänt, och det tas ej upp till diskussion. Det torde ej förekomma i fortsättningen. Tydligen därför avskaffas examen, och studenterna kan bara räkna på att få intyg om genomgångna kurser.

Hur otillfredsställande ett sådant system skall bli för studenter med studiebegåvning – ty sådana finns, trots jämlikhetsläran – inser var och en. Endast utredningsmännen förstår inte detta, eller vill inte förstå det. En aspekt på nyheten bör dock ej undanhållas dem. Svenska betyg har redan nu börjat sjunka i värde i utlandet. Vissa danska professorer godtar t ex inte svenska förkunskaper i deras ämnen: betyg innebär ej vad de gjorde förr. Från andra länder får man höra detsamma. Till en del kanske detta ännu är orättvist, men otvivelaktigt är kunskapsnivån inte minst i språk lägre än vad den varit. Om studenter i fortsättningen ej får lov att avlägga examina, vilka redan genom sin bredd och sina betygskrav dock alltid utgör bevis på en fullgjord prestation,

var står de i utländsk konkurrens? »Intyg om genomgångna kurser» torde, för att taga ett enda exempel, i England ej motsvara låt oss säga den examen som kallas BA.

Sedan Nordek gått i stöpet lär man nu fundera på något som skall förkortas Nordkult. Man kan förmoda, att de nordiska utbildningsministrarna finläser U 68:s förslag innan de skriver på något avtal som likställer deras

universitetsutbildade ungdomars examina med ograderade intyg, ej betyg, från svenska kurser, intyg givna av lärare som ej får lov att vara forskare.

Det enda överord som man kan anmärka på, om någon kallar U 68:s förslag ett steg mot svensk kulturell isolering, är att ordet kultur användes i sammanhanget.

För de nordiska utbildningsministrarna är det viktigt att man inte tror att de vill förkortas Nordkult. Man kan förmoda, att de nordiska utbildningsministrarna finläser U 68:s förslag innan de skriver på något avtal som likställer deras universitetsutbildade ungdomars examina med ograderade intyg, ej betyg, från svenska kurser, intyg givna av lärare som ej får lov att vara forskare. Det enda överord som man kan anmärka på, om någon kallar U 68:s förslag ett steg mot svensk kulturell isolering, är att ordet kultur användes i sammanhanget.

För de nordiska utbildningsministrarna är det viktigt att man inte tror att de vill förkortas Nordkult. Man kan förmoda, att de nordiska utbildningsministrarna finläser U 68:s förslag innan de skriver på något avtal som likställer deras universitetsutbildade ungdomars examina med ograderade intyg, ej betyg, från svenska kurser, intyg givna av lärare som ej får lov att vara forskare. Det enda överord som man kan anmärka på, om någon kallar U 68:s förslag ett steg mot svensk kulturell isolering, är att ordet kultur användes i sammanhanget.

att lössämas för
tjänstemän

Gullig!

Trollkarlens lärling